

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHDA XALQARO HAMKORLIK.

Rahmonaliyev Zikrulloh

Farg'ona davlat universiteti

Yurisprudensiya yo'nalishi talabasi

zikrullohrahmonaliyev68@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13991105>

ARTICLE INFO

Received: 17th October 2024

Accepted: 19th October 2024

Published: 24th October 2024

KEYWORDS

*korruptsiya, davlat,
jamiyat, globalizatsiya, xalqaro
hamkorlik, mamlakatlar
o'rtasida tajriba almashish.*

ABSTRACT

Ushbu maqolada, korruptsiyaga qarshi kurashish uchun xalqaro hamkorlikning ahamiyati, asosiy mexanizmlari va muvaffaqiyatli misollar ko'rib chiqiladi. Korruptsiyaga qarshi kurashish jarayonida xalqaro hamkorlikning o'rni va ahamiyatini tushunish, kelajakda adolatli va shaffof jamiyat yaratishga xizmat qiladi.

Korruptsiya — bu davlat va jamiyatning barcha sohalariga ta'sir ko'rsatadigan, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishni to'xtatadigan global muammo. U nafaqat bir mamlakat ichida, balki xalqaro miqyosda ham keng tarqalgan. Korruptsiya, asosan, davlat organlarida, biznes sohasida va ijtimoiy xizmatlarda yuzaga keladi, bu esa fuqarolar ishonchini pasaytiradi va ijtimoiy adolatsizlikni kuchaytiradi. Korruptsiyaning oqibatlarini jiddiy bo'lib, u iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi, investitsiyalarni kamaytiradi va davlat xizmatlarining sifatini pasaytiradi. Bugungi kunda, globalizatsiya jarayonlari va xalqaro aloqalarning kuchayishi bilan birga, korruptsiyaga qarshi kurashish masalasi yanada dolzarb bo'lib bormoqda. Korruptsiya ko'pincha transmilliy xarakterga ega bo'lib, bir mamlakatda sodir bo'lgan korruptsiya holatlari boshqa mamlakatlarga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun, korruptsiyaga qarshi kurashish uchun xalqaro hamkorlik zaruriy shartdir. Xalqaro hamkorlik, mamlakatlar o'rtasida tajriba almashish, qonunchilikni takomillashtirish va global miqyosda korruptsiyaga qarshi kurashish strategiyalarini ishlab chiqish imkonini beradi. BMT, Yevropa Ittifoqi, Jahon Banki kabi xalqaro tashkilotlar korruptsiyaga qarshi kurashish bo'yicha dasturlar va strategiyalarni ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu tashkilotlar mamlakatlarga yordam berish, tajriba almashish va korruptsiyaga qarshi qonunchilikni takomillashtirishda ko'maklashadilar. Shuningdek, xalqaro hamkorlik orqali mamlakatlar o'rtasida moliyaviy resurslar va grantlar almashinuvi amalga oshiriladi, bu esa korruptsiyaga qarshi kurashish uchun zarur bo'lgan dasturlarni amalga oshirishda yordam beradi. Korruptsiyaga qarshi kurashish nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki ijtimoiy adolat va barqaror rivojlanishni ham qo'llab-quvvatlaydi.

Korruptsiya mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. U investitsiyalarni kamaytiradi, davlat byudjetidan ajratilgan mablag'larning samarali ishlatilishini cheklaydi va ijtimoiy adolatni buzadi. Korruptsiya bilan bog'liq muammolar ko'pincha xalqaro miqyosda tarqalgan bo'lib, bu esa mamlakatlar o'rtasida hamkorlikni talab

qiladi. Korrupsiyaga qarshi kurashish uchun xalqaro tashkilotlar, davlatlar va nodavlat tashkilotlari o'rtasida hamkorlik zarur.[1]

So'nggi yillarda korrupsiyaga qarshi kurashish masalasi xalqaro hamjamiyat tomonidan eng dolzarb global muammolardan biri sifatida qabul qilinmoqda. Ushbu illat mamlakatlarning ichki muammosi bo'lib qolmasdan, barcha mamlakatlar iqtisodiyotiga daxl qiluvchi transmilliy hodisaligi xalqaro hamjamiyat tomonidan tan olinib, korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha xalqaro hamkorlik mexanizmlari yangilab borilmoqda. Bugungi kunga kelib, korrupsiyaga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlik deyilganda, faqatgina xorijiy hamkor taraf tomonidan korrupsiya sodir etgan shaxslarni ushlab berish, tergov harakatlarini olib borish yoki aktivlarni qaytarish masalalari emas, balki tizim samaradorligini oshirish uchun tajriba almashish, kadrlar malakasini oshirish, hamkorlikda loyihalarni amalga oshirish, taklif va tavsiyalar ishlab chiqish, turli xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar formatida tadbirlar tashkil etish, birgalikda ilmiy va sotsiologik tadqiqotlar o'tkazish kabi keng ko'lamli chora-tadbirlar tushuniladi. BMT bosh kotibi A. Gutterish o'zining 2021-yil 3-iyundagi ma'ruzasida: "Hamkorlikda biz hisobdorlik, shaffoflik va yaxlitlik uchun yanada mustahkam tizimlarni yaratishimiz kerak", – deya ta'kidlagan edi. Korrupsiyaning davlatlar iqtisodiyoti, siyosati va ijtimoiy hayoti uchun halokatli ta'sirga ega ekanligini jonli misollar orqali bir nechta mamlakatlar inqirozida ko'rishimiz mumkin. Shu bilan birga, korrupsiyaga qarshi kurashishda samarali amaliyotga ega bo'lgan Singapur, Shvetsiya, Finlandiya kabi bir qator mamlakatlar bugungi kunda eng rivojlangan mamlakatlar qatorida e'tirof etiladi.[3]

Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha har bir mamlakat o'z tajribasi va amaliyotiga ega bo'lib, ulardan jahonda keng tarqalgan 3 ta asosiy modellarni sanab o'tishimiz mumkin:

– G'arbiy Yevropa davlatlari modeli (ommaviy axborot vositalarining rolini kuchaytirish, jamoatchilik va biznes hamjamiyatning faolligini oshirish, davlat organlari va tashkilotlari shaffofligi va hisobdorligini ta'minlash);

– Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlari modeli (kadrlar malakasini oshirish, korrupsiyaga qarshi kurashuvchi alohida institutlarni tashkil etish);

– AQSH modeli (korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, davlat xizmatchilarining odob-axloq qoidalari). Mintaqaviy va xalqaro hamkorlik mexanizmlarini qo'llash, ya'ni korrupsiyaga qarshi kurashishga qaratilgan qo'shma tadbirlar tashkil etish, o'zaro tajriba almashish, xalqaro tashkilotlar doirasida tavsiyalar ishlab chiqish, ilmiy va moddiy-texnik jihatdan qo'llab-quvvatlash bilan mamlakatlarning korrupsiyaga qarshi kurashish tizimi samaradorligini oshirishga erishiladi.[4]

BMT, Yevropa Ittifoqi, Jahon Banki va boshqa xalqaro tashkilotlar korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha dasturlar va strategiyalar ishlab chiqadilar. Ular mamlakatlarga yordam berish, tajriba almashish va qonunchilikni takomillashtirishda ko'maklashadilar. Xalqaro miqyosda qabul qilingan konvensiyalar, masalan, BMTning Korrupsiyaga Qarshi Konvensiyasi (2003) va OECDning Korrupsiyaga Qarshi Konvensiyasi (1997) mamlakatlarga korrupsiyaga qarshi kurashish uchun zarur qonunchilikni ishlab chiqishda yordam beradi. Mamlakatlar o'rtasida tajriba almashish, muvaffaqiyatli amaliyotlarni o'rganish va ularni o'z mamlakatlarida joriy etish orqali korrupsiyaga qarshi kurashish samaradorligini oshirish mumkin. Xalqaro moliya institutlari korrupsiyaga qarshi kurashish uchun moliyaviy resurslar va grantlar taqdim etadilar. Bu resurslar davlatlar va tashkilotlarga korrupsiyaga qarshi dasturlarni amalga oshirishda yordam beradi.

Singapur o'zining qat'iy korrupsiyaga qarshi siyosati bilan tanilgan. Mamlakat xalqaro hamkorlik orqali tajribalar almashdi va xalqaro tashkilotlar bilan birgalikda o'z qonunchiligini takomillashtirdi. Natijada, Singapur dunyodagi eng kam korrupsiyaga ega mamlakatlardan biriga aylandi. Gana korrupsiyaga qarshi kurashish uchun xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda "Korrupsiyaga Qarshi Milliy Strategiya"ni ishlab chiqdi. Ushbu strategiya doirasida xalqaro yordam va resurslar jalb qilindi, bu esa mamlakatda korrupsiyani kamaytirishga yordam berdi. Estoniya o'zining raqamli transformatsiyasi orqali korrupsiyaga

qarshi kurashda muvaffaqiyat qozondi. Xalqaro hamkorlik orqali raqamli xizmatlar va shaffoflikni oshirishga qaratilgan dasturlar amalga oshirildi, bu esa korrupsiyani kamaytirishga yordam berdi.[6]

Korrupsiya global muammo sifatida har yili millionlab dollar yo'qotishlarga olib keladi va bu holatning oldini olish uchun xalqaro hamkorlik zarur. Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha statistik tahlil, bu muammoning kengligini va xalqaro hamkorlikning ahamiyatini ko'rsatadi. Quyida keltirilgan statistik ma'lumotlar va tahlillar, korrupsiyaning ta'siri va xalqaro hamkorlikning samaradorligini yoritadi. Transparency International tomonidan har yili e'lon qilinadigan Korrupsiyaga Qarshi Indeks (CPI) 0 dan 100 gacha bo'lgan ballar bilan baholanadi. 2023-yilgi ma'lumotlarga ko'ra, dunyo bo'yicha o'rtacha CPI balli 43 ni tashkil etdi, bu esa korrupsiyaning keng tarqalganligini ko'rsatadi. Eng yuqori ball olgan mamlakatlar (masalan, Daniya, Finlyandiya) 88-90 ball bilan, eng past ball olgan mamlakatlar (masalan, Somali, Janubiy Sudan) esa 12-15 ball bilan baholandi. Jahon Banki ma'lumotlariga ko'ra, korrupsiya har yili global iqtisodiyotga 1 trillion dollardan ortiq zarar yetkazadi. Bu mablag'lar ta'lim, sog'liqni saqlash va infratuzilma kabi muhim sohalarga sarflanishi mumkin edi. Statistik tahlil, korrupsiyaning global muammo sifatida keng tarqalganligini va xalqaro hamkorlikning ahamiyatini ko'rsatadi. Korrupsiyaga qarshi kurashish uchun xalqaro tashkilotlar va mamlakatlar o'rtasida hamkorlik zarur. Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha amalga oshirilayotgan dasturlar va strategiyalar, mamlakatlar o'rtasida tajriba almashish va resurslarni birlashtirish orqali samarali natijalarga erishishga yordam beradi. Korrupsiyaga qarshi kurashish jarayonida statistik ma'lumotlar va tahlillar, bu muammoning o'lchovlarini va xalqaro hamkorlikning ahamiyatini yanada oshiradi.

Xulosa:

Korrupsiyaga qarshi kurashish uchun xalqaro hamkorlik zaruriy shartdir. Mamlakatlar o'rtasida tajriba almashish, qonunchilikni takomillashtirish va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish orqali korrupsiyani kamaytirish mumkin. Korrupsiyaga qarshi kurashish nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki ijtimoiy adolat va barqaror rivojlanishni ham qo'llab-quvvatlaydi. Xalqaro hamkorlik orqali korrupsiyaga qarshi kurashish, kelajak avlodlar uchun adolatli va shaffof jamiyat yaratishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Transparency International. (2023). Corruption Perceptions Index 2023. <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/nzl>
2. Jahon Banki. (2022). World Development Report 2022: Governance and Development. <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2022>
3. BMT. (2003). United Nations Convention against Corruption. <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/convention.html>
4. OECD. (2021). Anti-Corruption Measures in the Time of COVID-19: A Global Perspective. <https://www.oecd.org/corruption/anti-corruption-measures-in-the-time-of-covid-19.htm>
5. Gana Korrupsiyaga Qarshi Milliy Strategiyasi. (2019). National Anti-Corruption Strategy of Ghana. <https://www.ghana.gov.gh/index.php/governance/anti-corruption>
6. Singapur Korrupsiyaga Qarshi Siyosati. (2023). Corruption Prevention and Control in Singapore. <https://www.pmo.gov.sg/Newsroom/Corruption-Prevention-and-Control-in-Singapore>
7. Global Financial Integrity. (2021). Illicit Financial Flows and Corruption: A Global Perspective. <https://gfintegrity.org/report/illicit-financial-flows-and-corruption-a-global-perspective/>